

3-TOM, 3 - SON
AGROTURIZM VA UNING BOSHQA SOHALAR BILAN
INTEGRATSIYALASHUVI

Xidirova Gavhar i.f.d., dotsent.

Buxoro davlat universiteti Iqtisofiyot va turizm fakulteti
Turizm va mehmonxona xo'jaligi kafedrası o'qtuvchisi

Naimova Surayyo

Buxoro davlat universiteti Iqtisofiyot va turizm fakulteti
Turizm va mehmondo'stlik yo'nalishi 1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada agroturizm tushunchasi va uning mohiyati ochib berilgan hamda uning bir qator sohalar bilan o'zaro uyg'unliklari ko'rib chiqilgan. Shuningdek integratsiya jarayonida vujudga kelgan agroturizm shakllarining mohiyati yoritib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Agroturizm, qishloq turizmi, agrosport, agroterapiya, Agri-tainment, Agroturizm va ta'lim,gastronomik turizm, qishloq hududlari.

Abstract: This article describes the concept of agritourism and its essence, and also examines its interaction with a number of areas. The essence of the forms of agritourism that arose in the process of integration is also highlighted.

Key words: Agrotourism, rural tourism, agrosport, agrotherapy, Agri-tainment, Agrotourism and education, gastronomic tourism, rural areas.

Kirish

Zamonaviy iqtisodiyotning rivojlanishi sharoitida agroturizm – qishloq hududlarini rivojlantirish va barqaror daromad manbalarini shakllantirishning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida tan olinmoqda. Agroturizm mamlakatlarning qishloq joylari va qishloq xo'jaligi sektorini rivojlanishining muhim va muqobil varianti bo'ldi qoldi. Bundan tashqari, agroturizm qishloq xo'jaligini diversifikatsiya qilish orqali qishloq fermerlari jamoasining turmush sharoitini yaxshilashga va barqaror rivojlanishga ko'maklashadi. So'nggi yillarda agroturizmni boshqa sohalar bilan integratsiyalash orqali uning samaradorligini oshirish masalasi dolzarb bo'lib bormoqda. Agroturizmning boshqa sohalar bilan integratsiyalashuvi bu yo'nalishni yanada samarali va barqaror qilishi mumkin.

3-TOM, 3 - SON

Agroturizm atamasi turli adabiyotlarda dunyo olimlari tomonidan turli xil ta'riflangan. "Agroturizm" atamasi odatda fermalarda yoki boshqa qishloq xo'jalik muhitlarida dam olish, ko'ngil ochish yoki ta'lim maqsadlarida amalga oshiriladigan qishloq xo'jaligi bilan bog'liq turistik faoliyatlar majmuasi sifatida ta'riflanadi. Jahon sayyohlik tashkiloti esa agroturizmni (1998) shunday ta'riflaydi: "Agroturizm - bu dehqonchilik faoliyatini kuzatish va unda bevosita ishtirok etish imkoniyatini beruvchi fermada yoki alohida mehmonxonada turar joyni taklif qilish, ovqatlanishni ta'minlaydigan mehmonlar faoliyatini tashkil etish kabi operatsiyalarni o'z ichiga oladi." Qishloq xo'jaligi va turizmni o'zida mujassam etgan agroturizm odamlarga yer bilan bog'lanish, barqaror amaliyotlarni o'zlashtirish va qishloq xo'jaligining hayotimiz va jamoalarimizni shakllantirishdagi hal qiluvchi rolini har tomonlama tushunish uchun yagona imkoniyatni taqdim etadi.

Agroturizmning asosi qishloq xo'jaligiga borib taqaladi. Bu ikki soha ya'ni turizm va qishloq xo'jaligi o'zaro integratsiyalashgan holda, fermerlar uchun qo'shimcha daromad manbai bo'lishi va shahar aholisiga tabiiy mahsulotlarni iste'mol qilish imkoniyatini oshirishi mumkin. Masalan, mehmonlarga ekologik toza mahsulotlarni yig'ish, qishloq xo'jaligi texnikasidan foydalanish bo'yicha master-klasslar tashkil qilish orqali qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish jarayonlari bilan yaqindan tanishtirish imkoniyati yaratiladi.

Material va metodlar. Ushbu tadqiqotda agroturizmning rivojlanishi va uning boshqa iqtisodiy hamda ijtimoiy sohalar bilan integratsiyalashuvining xususiyatlarini o'rganish maqsad qilingan. Mazkur ma'lumotlarni to'plash uchun agroturizm, qishloq xo'jaligi, turizm va boshqa sohalar o'rtasidagi aloqalar bo'yicha mahalliy va xorijiy ilmiy tadqiqotlar, maqolalar va monografiyalar tahlil qilindi. Agroturizm loyihalari amalga oshirilayotgan hududlardan olingan amaliy misollar va ma'lumotlar tahlil qilindi. Bundan tashqari, agroturizmning boshqa sohalar bilan integratsiyalashuviga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash uchun ilmiy adabiyotlar va statistik ma'lumotlar tahlil qilindi, natijalar umumlashtirildi. Mazkur metodlar yordamida agroturizmning o'yin-kulgi, sport, pazandachilik, ta'lim, sog'liqni saqlash kabi yo'nalishlar bilan integratsiyasi o'rganildi va tahliliy xulosalar shakllantirildi.

Tadqiqotning natijasi. Hozirgi kunga kelib agroturizm tez rivojlanayotgan turizmning bir turi sifatida turli sohalar bilan uygu'nlashgan holda tashrif buyuruvchilarga xilma-xil xizmatlarni taklif etmoqda. Bu esa o'z navbatida agroturistik xizmatlarni ko'rsatuvchi hududlarda sayyohlar va dam oluvchilarning qolish davomiyligining uzayishiga olib keldi. Agroturistik xizmatlar agroturizm

3-TOM, 3 - SON

atamasiga joylashtirish sanoatining turli shakllari – agro turar joylar; oziq-ovqat va ichimliklar sanoati - qishloq xo'jaligi oziq-ovqat va ichimliklar; dam olish - qishloq xo'jaligida dam olish;; sport -agrosport; va hatto sog'liqni saqlash va reabilitatsiya - agri-terapiya kabi xizmatlarni taklif etgan holda bunday natijaga erishilyapti. Bu atamalar yangi emas. Ularning aksariyati allaqachon amalda qo'llanilgan. Agroturizm keng ko'lamli jihatlar va faoliyatni o'z ichiga oladi va quyida biz agroturizm va boshqa sohalarning integratsiyalashuvini ko'rib chiqamiz.

Agroturizm va O'yin-kulgi:(Agri-tainment) Agro-ko'ngilochar ya'ni, qishloq xo'jaligi va o'yin-kulgi so'zlarining birlashuvidan hosil bo'lgan.Bu bolalar o'yin maydonchalari, bolalar kashfiyot fermalari va maqsadli labirintlar kabi yangi takliflarni o'z ichiga oladi. Ba'zi hollarda, bu turdagi yangi takliflar fermer xo'jaligi daromadining ko'p qismini, ehtimol 100% ni ham tashkil qilishi mumkin. Yevropa fermerlari qishloq xo'jaligida uzoq vaqtdan beri Agri-tainmentdan foydalanib kelishmoqda. Global miqyosda raqobatbardosh qishloq xo'jaligi bozorlari, shuningdek, fermer xo'jaliklarining samaradorligi oshib borayotgani va mavsumiylik agroturizm bilan o'yin-kulgining birlashuviga turtki bo'ldi.Fermerlar o'z faoliyatini davom ettirishi yoki daromadni oshirishi uchun yangi usullarni izlashga ehtiyoj sezdi.Yangi qishloq xo'jaligi takliflari dehqonchilikdan yo'qotilgan daromadni qoplashga intilayotgan tadbirkor fermerlar tomonidan qo'shildi. Va ular quyidagilar ko'ngilochar variantlarni taqdim etishi mumkin:

- Labirintlar;
- aravada sayr qilish
- Pazandachilik darslari;
- issiqxonalar;
- Piknik chodirlari;
- Qoramollarni arqonlash;
- karnaval sayrlari;
- fermer xo'jaligiga oid bolalar o'yin maydonchalari;

Pazandachilik turizmi va agroturizm. Oilaviy fermer xo'jaliklari uzoq vaqtdan beri sayohatchilar uchun qishloq xo'jaligida yetishtirilgan mahsulotlarni tatib ko'rishni taklif qiladi.Fermadan dasturxongacha ovqatlanish tamoyilining o'sishi bilan, oziq - ovqat mahsulotlari qayerdan kelashi va madaniyat bilan bog'liq tajribalarga bo'lgan qiziqish, agroturizm va o'rtasidagi aloqa yanada mustahkamlandi .Fermer xo'jaliklari mehmonlar va mijozlarga agroturizmda oshpazlikni taklif qilish orqali o'z faoliyatlarini kengaytirish yoki diversifikatsiya qilish uchun imkoniyatiga egalar.

3-TOM, 3 - SON

Pazandachilik agroturizmi quyidagi ikki turdagi tajribalarni bir joyga olib keladi. Bular sayohatchining fermerlar, paxtakorlar bilan haqiqiy muloqoti va geografik kashfiyotga olib keladigan oshpazlar o'ziga xos ovqat va ichimliklari. Qishloq turizmining boshqa shakllarida bo'lgani kabi, agroturizmida pazandachilik mijozlarni mahsulotlar va bir qator xizmatlarni taklif qilish orqali fermer xo'jaligiga jalb qilish uchun mo'ljallangan. Bunda mijozlar bevosita ovqat tayyorlash jarayonida ishtirok etishlari hamda kerakli mahsulotlarni o'zlari daladan terib olishlari ham mumkin. Pazandachilik jarayonida o'sha hududning milliy, mahalliy taomlarini tayyorlash orqali tashrif buyuruvchilarga takrorlanmas tajribani berish mumkin. Shu bilan qishloq hududlarida birga turli xil festivallar va oziq-ovqat yarmakalarni o'tkazish ham katta turistik oqimni jalb qiladi.

Pazandachilik va agroturizmning afzalliklari

- Fermer xo'jaligi daromadlarini diversifikatsiya qilish uchun mavjud aktivlardan foydalanadi va sekin mavsumda daromad keltiradi.
- Siz narxlarni o'rnatasiz va qatnashuvchilar sonini belgilaysiz
- Tashrif buyuruvchilarga boshqa mahsulotlarni sotish yoki targ'ib qilish imkoniyatini yaratadi
- Sodiq mijozlar bazasini yaratishingiz mumkin

Ta'lim va agroturizm. Turizmning ushbu turi tashrif buyuruvchilarga qishloq xo'jaligi va qishloq hayoti haqida o'rganish tajribasini taqdim etishni o'z ichiga oladi. Bunga organik dehqonchilik va barqarorlik bo'yicha maktab sayohatlari va fermer xo'jaliklari bo'yicha ish tajribasi, seminarlar va boshqalar kiradi. Ta'lim fermasi - bu ayniqsa bolalar va yoshlar uchun mo'ljallangan amaliy tajribalarni tashkil etadigan agroturizm. Mashg'ulotlar ixtisoslashgan xodimlar tomonidan boshqariladi va bolalarga qishloq xo'jaligi hayotini kashf qilishda yordam berish uchun mo'ljallangan bo'ladi. Masalan, meva va sabzavotlarni yig'ish yoki fermadagi ingredientlar bilan pishirish va boshqalar. Bu turdagi ta'lim o'quvchilar, talabalar, o'smirlar va kattalarga qishloq an'anaviy madaniyati, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish va tarqatish jarayonlarini, sog'lom oziq-ovqatning odamlar hayotidagi ahamiyatini, atrof-muhitni asrash kabilarni yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Hozirgi kunda ko'plab yevropa davlatlarida fermada ta'lim berish dasturlari ishlab chilgan bo'lib, ko'plab tashrif buyuruvchilarga tabiat haqidagi bilimlarni berib kelmoqda.

Agritrapiya. Fermer xo'jaliklari o'simliklar, hayvonlar, elementlar va odamlar bilan jismoniy va ruhiy farovonlikka yordam beradigan munosabatlarni o'rnatishga moyildirlar. Agropsixologiya o'sib borayotgan tadqiqot sohasi bo'lib, uning amaliyoti

3-TOM, 3 - SON

agroterapiya deb ataladi. Tabiat va hayvonlar bilan ishlash ruhiy salomatlik va farovonlikka katta ta'sir ko'rsatishi mumkinligini bilamiz. Qishloq xo'jaligi terapiyasi xizmatlari, shuningdek, agroterapiya sifatida ham tanilgan, o'sish, shifo va shaxsiy rivojlanishni rag'batlantirish uchun hayvonlar bilan o'zaro munosabatda bo'lish bilan birga fermer xo'jaliklari va fermalarning tabiiy muhitidan foydalanadi.

Agroturizm va sport. Agrosport: sport va qishloq xo'jaligining uyg'unlashuvidir. Agrosport – bu sport va qishloq xo'jaligini birlashtiruvchi yangi va qiziqarli yo'nalishdir. Bu faqatgina fermer xo'jaligidagi ishlar emas, balki jismoniy kuch, chapqonlik va qishloq xo'jaligi sohasidagi bilimlar muhim ahamiyatga ega bo'lgan turli xil musobaqa va faoliyatlarning butun bir toifasidir.

Agrosportning turlari:

- * Ot sporti: Chapqun, uch kunlik bahs, harakat va boshqa sport turlarida sportchilar ot minish mahoratini namoyish etadilar.

- * Qishloq xo'jaligi texnikasidagi musobaqalar: Traktordagi poygalar, tirkamalar bilan manevr qilish, qishloq xo'jaligi vazifalarini tez va aniq bajarish bo'yicha tanlovlar.

- * Chorvachilik musobaqalari: Chorva mollari ko'rgazmasi, qo'y qirish, sigir sog'ish va boshqa qishloq xo'jaligi ko'nikmalari bo'yicha tanlovlar.

- * Fermer xo'jaligidagi ekstremal sport turlari: Dalada motokross, qishloq xo'jaligi suv havzalarida veykbording, silos minoralarida tog'ga chiqish.

Agrosport nega shunchalik ommalashib bormoqda?

- * An'ana va zamonaviylikning uyg'unlashuvi: Agrosport qishloq xo'jaligining boy an'alarini zamonaviy sport tendensiyalari bilan birlashtirish imkonini beradi.

- * Tabiatda faol dam olish: Bunday musobaqalarda ishtirok etish – toza havoda dam olish va shahar shovqinidan uzoqlashish uchun ajoyib imkoniyat.

- * Jismoniy va aqliy qobiliyatlarni rivojlantirish: Agrosport faqat jismoniy kuch emas, balki chapqonlik, muvozanat va qishloq xo'jaligi sohasidagi bilimlarni ham talab qiladi.

- * Qishloq xo'jaligini ommalashtirish: Bunday musobaqalar qishloq xo'jaligiga e'tiborni qaratadi va bu sohaga nisbatan ijobiy imij shakllantirishga yordam beradi.

Xulosa

Agroturizm qishloq hududlarini rivojlantirish, aholi daromadini oshirish, aholini ish bilan ta'minlash hamda qishloq joylari infrastrukturasi yaxshilashga xizmat qiladi. Agroturizmning boshqa sohalar bilan integratsiyalashuvi qishloq hududlarini rivojlantirish, ekologik barqarorlikni ta'minlash va iqtisodiy samaradorlikni oshirish

3-TOM, 3 - SON

uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Bu jarayon nafaqat mahalliy aholi uchun, balki butun jamiyat uchun foydali bo'lib, qishloq hududlarining rivojlanishini yangi bosqichga olib chiqishi mumkin hamda sayyohlarning hududda qolish muddatlarining uzayishi natijasida daromadlarnig oshishiga sabab bo'ladi. Shu sababli, agroturizmni rivojlantirish strategiyasida ko'p tarmoqli yondashuvni qo'llash muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Jahon turizm tashkiloti (UNWTO): "Agroturizm va barqaror rivojlanish bo'yicha xalqaro hisobotlar". Online resurslar: <https://www.unwto.org>
2. FAO (BMT Qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat tashkiloti): "Qishloq xo'jaligi va turizm integratsiyasi bo'yicha yo'riqnomalar". <https://www.fao.org>
3. Kotler, P., Bowen, J., & Makens, J. (2014). *Marketing for Hospitality and Tourism*. Pearson.
4. Ekoturizm va ekologik masalalar bo'yicha xalqaro tashkilotlar: "Ekoturizmni rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar".
5. Agroturizm va gastronomik turizm bo'yicha tadqiqotlar: Smith, S. (2013). "Local Food and Tourism: Enhancing Visitor Experience and Sustainability". *Journal of Sustainable Tourism*.
6. Mark Mitchell & Gregory Turner *Agri-tainment: A New Crop for Farmers*, *Journal of Food Products Marketing*(2010), 16:4, 373-385
7. Xu, H., & Li, J. (2017). "Agritourism Development in Emerging Markets". Elsevier.
8. Blevins, Jason .More farmers dabbling in 'agritainment'. *The Denver Post*. [Denver, CO]. General OneFile. Web. 26 Aug. 2010.
9. UNESCO: "Rural Education and Agrotourism: A New Paradigm", 2021.
10. Tims,Dana Oregon farmers cultivate agritainment as way to stay in business. *The Oregonian*. [Portland, OR]. General OneFile.Web. 2010.
11. Ioan Petromana, Melania Varga *Agritourism: An Educational Tool for the Students with Agro-Food Profile*. *Procedia Economics and Finance* 39(2016) 83-87
- 12.<https://www.beachhorsespr.com/agri-therapy>

